

*Stepper Péter*¹

Recenzió

Az új világrend kialakulása – Az EU–USA– Kína hatalmi háromszögben²

Elég nehéz feladat új világrend címmel könyvet kiadni, mivel számos nemzetközi és hazai kiadású mű is született már hasonló címmel. A nemzetközileg ismert könyvek közül értelemszerűen kiemelkedik Henry Kissinger munkássága, aki idén tölti be 100. életévét, ebből fakadóan többször is megérhette a világrend átalakulását. A hazai szakirodalomban kifejezetten megkésve törtek utat maguknak a világrend átalakulását elemző művek, de a 2000-es évek közepén többen tettek kísérletet arra, hogy megértsék a posztbipoláris világ szabályszerűségeit és azok alapvető eltéréseit a hidegháborúhoz képest.

Jelen könyv azonban nem a bipoláris világot hasonlítja össze jelenkorunkkal. Szemben a 2000-es évek utáni unipoláris, később multipoláris rendszerrel, ma három jelentős hatalmi erő létezik. A hanyatló hegemon Amerikai Egyesült Államok és a felmerülő Kína megnevezése nem okoz senkinek meglepetést. Viszont a könyv alapvető feltételezése, hogy a többpólusú világban Európa, ha nem is azonos súlyú, de szintén jelentős szereplője a nemzetközi politikának, „kezdeményező és vezető szerepet játszott mind a társadalmi-gazdasági, mind a klimatikus, mind pedig az egészségügyi klímaválság rendezésében”. Ezekhez az uniós kezdeményezésekhez viszonyítja a könyv a másik két, globális hegemoniáért versengő ország, az USA és Kína lépéseit. Már ezen a ponton felmerülhet a kérdés az olvasóban, hogy lehet-e ennyire uniócentrikus szemszögből reálisan elemezni a globális folyamatokat, hiszen a gazdasági-kereskedelmi, de legfőképpen a katonai és ezáltal politikai dimenziókban is az EU jelentősége globális kérdésekben rendkívül marginális. Európa passzív szemlélője volt a Trump-korszak kereskedelmi háborúinak, globálisan nézve egyedüli támogatója Washington Moszkva elleni szankciós politikáinak, ezáltal elszenvetője az elhúzódó energiaválságnak. A bevezető tanulmányok kiválóan ragadják meg ezt a problémát, reflektálnak Európa szabadságharcára, ami szükségképpen következménye az öreg kontinens politikai súlyvesztésének. Viszont a tünetek helyes megállapítása után, talán meglepő módon, a kritika nélküli atlantizmus mellett érvel, ezt tartják az egyetlen járható útnak. Ha

¹ Adjunktus, Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Nemzetközi Biztonsági Tanulmányok Tanszék, e-mail: stepper.peter@uni-nke.hu

² ÁGH Attila et al. (2021): *Az új világrend kialakulása – Az EU–USA–Kína hatalmi háromszögben*. Budapest: Noran Libro.

objektíven szemléljük a külpolitikai opciókat, akkor ez valóban egy opció (*bandwagoning*), de korántsem az egyetlen út a kis- és középhatalmi érdekérvényesítés számára.

A bevezető tanulmányok után a külpolitikai dimenzióra fókuszáló tanulmányok következnek, ami a recenzens szakterületéhez is közelebb áll, ezért ezekre reflektálok bővebben. Losonczi Miklós uniós külpolitikáról szóló fejezete világosan értékeli az európai külpolitika előtt álló kihívásokat. Az EU gazdasági súlyát nem fogja tudni politikai befolyásra váltani a jelenlegi többpólusú környezetben, főleg ha a szabályalapú világot egy tranzakcionista gondolkodás váltja fel, öröklődni fog a két nagy szereplő, Amerika és Kína között. Az uniós külpolitikát a létező szerződéseken és intézményi kereteken keresztül értékeli, tudományos és semleges értékelését adva a lehetőségeknek és korlátoknak. Ugyancsak higgadtan, reálistan és tudományosan értékeli Kína külpolitikai dilemmáit Eszterhai Viktor. A fejezet elején kiemeli, hogy mi vezetett a kínai felemelkedéshez: a reform és nyitás politika eredményei, a sokáig mesterségesen alacsonyan tartott külpolitikai ambíciók, ami lehetővé tette a kínai hatalmas piachoz való hozzáférésben érdekelt Nyugat támogatását. Az első aggodalmakat 2008 után fogalmazták meg a nyugati elemzők, mert a válságot látványosan könnyebben küzdötte le Peking, miközben a politikai reformoknak és demokratizációnak nyoma sem volt. Félővé vált, hogy a kínai modell lesz vonzó a világ számára, és nem fordítva. Ezzel egy időben a kínai külpolitika is egyre asszertívebb lépéseket tett a nemzetközi porondon. A belső narratíva szerint a kínai kommunista párt a modernizáció kulcsa, amit a gazdasági sikerek segítségével ér el, a rezsimnek tehát létkérdés a növekedés fenntartása. A kínai nyersanyag- és tőkeigényt, illetve a technológia iránti keresletet 2008 után úgy tűnt, hogy egyre kevésbé tudja kielégíteni a Nyugat, amely saját problémáival küzdött. Ezzel egy időben az Obama-kormányzat talán túl korán, de meghirdette az Ázsia felé fordulás (*pivot*) politikáját, politikai és katonai nyomást helyezve Pekingre. Ezeket a folyamatokat értékelve döntött Peking az asszertivitás növelése mellett, és innentől Amerikára nem stabilizáló, hanem kockázati tényezőként tekintett. Ennek a stratégiának legfontosabb megvalósítási eszköze a konnektivitás növelése a világban, különösen a BRI (Út és övezet kezdeményezés). Györffy Dóra Amerika hanyatlásának és megújulásának esélyeit vizsgálja fejezetében, amellel érvelve, hogy a Nyugat továbbra sem vesztette el ideológiai vonzerejét, és képes a megújulásra. Ezzel szemben Györffy szerint a kínai vezetés túlzottan derűlátó módon ítélte meg a külpolitikai váltás következményeit, és alábecsülte az Európában létező atlanti szolidaritás jelentőségét.

A könyv feléig rendkívül logikusan követik egymást a tanulmányok, külön fejezeteket szentelve az európai, amerikai, kínai külpolitika várható dilemmáinak, az utolsó négy fejezet azonban eltér az előbbiektől, legalábbis a témaválasztás tekintetében mindenképp. Tagadhatatlanul fontos a digitalizációt, vagy akár a fiatalok szavazási preferenciáját tudományosan elemezni, de nem mindig világos és érthető, hogy ezek a kutatások mennyiben járulnak hozzá az új világrend nemzetközi viszonyainak megértéséhez. Összességében a kötet egyes esettanulmányai, különösen Györffy, Losonczi, Eszterhai elemzése rendkívül hasznos tananyagként szolgálhatnak a hazai egyetemeken.

